

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Romana Nejca Gazvode *Camera obscura* in *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*

Diplomsko delo

LARA KOBE

Mentorica: red. prof. dr. Alojzija Zupan
Sosič

Univerzitetni študijski program prve
stopnje: Slovenistika DVO
Nemcistika DVO

Ljubljana, april 2014

ZAHVALA

Zahvaljujem se svoji mentorici red. prof. dr. Alojziji Zupan Sosič, ki me je pri pisanju diplomske naloge usmerjala in mi pomagala do končnega izdelka. Zahvaljujem se tudi svoji materi in sestri za izkazano podporo in potrpežljivost.

IZJAVA O AVTORSTVU

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu z mednarodnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Lara Kobe

Ljubljana, 22. April 2014

IZVLEČEK

Prvi in (trenutno) zadnji roman Nejca Gazvode *Camera obscura* in *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* sta generacijska romana. Avtor izriše portret sedanje generacije mladih, ki se ukvarja s temeljnimi bivanjskimi vprašanji, z eksistencialnimi vprašanji, vprašanji identitete in medsebojnih odnosov. Oba romana sta omejena na slovenski prostor in vsega skupaj nekaj dni. Osrednja literarna lika na začetku predstavljata eden drugemu nasprotje, do konca zgodbe se oba razvijeta. Pripadata isti starostni in socialni skupini. Ostale literarne osebe, ki se pojavijo v romanih, so v prvem romanu vse zaznamovane s tragično izkušnjo, medtem ko so v drugem romanu to povsem običajni ljudje z vsakdanjimi težavami. Romanoma je skupen še prelomni dogodek tik pred koncem romana, ki povzroči razvoj obeh osrednjih literarnih oseb.

Ključne besede: Nejc Gazvoda, *Camera obscura*, *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*, sodobni roman, generacijski roman.

ABSTRACT

First and (currently) last novel from Nejc Gazvoda *Camera obscura* and *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* are generational novels. The author draws the portrait of present youth generation, which occupy themselves with existential, identity and interpersonal questions. Both novels are limited on Slovenian area and on a few days. The two main characters are at the beginning opposition to each other, till the end of the story they both make a progress. They belong to the same age and social group of people. Other characters, who participate in novels, are in first novel all marked with tragical experience, on the other hand are characters in second novel ordinary people with everyday problems. Both novels include turning point, which causes great progress of both main characters, at the very end.

Key words: Nejc Gazvoda, *Camera obscura*, *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*, contemporary novel, generational novel.

KAZALO

ZAHVALA.....	2
IZJAVA O AVTORSTVU	3
IZVLEČEK.....	4
ABSTRACT	4
KAZALO	5
UVOD	6
CAMERA OBSCURA.....	6
Kraj in čas.....	8
Literarni liki.....	8
V PETEK SO SPOROČILI, DA BO V NEDELJO KONEC SVETA.....	11
Kraj in čas.....	12
Literarni liki.....	13
Pajki	15
PRIMERJAVA ROMANOV CAMERA OBSCURA IN V PETEK SO SPOROČILI, DA BO V NEDELJO KONEC SVETA	16
SKLEP	19
VIRI	21
LITERATURA.....	21

UVOD

V svoji diplomski nalogi bom obravnavala romana Nejca Gazvode *Camera obscura* in *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* in ju primerjala. Glede na to, da gre za sodobnega avtorja in o njem in njegovih delih še ni bilo dosti napisanega, sem se odločila za posamično analizo vsakega od dveh del in njuno primerjavo. Uporabila bom metodo analize, deskriptivno in komparativno metodo.

Gazvoda me je navdušil že s svojo zbirko kratkih zgodb *Vevericam nič ne uide*, zato sem se odločila zanj in njegova romana. Poleg tega z avtorjem prihajava iz istih krajev. Romana sta mi blizu, saj sem se z lahkoto poistovetila z literarnimi osebami, ki se ubadajo z istimi oz. zelo podobnimi vprašanji o življenju in eksistenci kot sama.

CAMERA OBSCURA

Camera obscura je prvi roman Novomeščana Nejca Gazvode¹. Roman je izšel v Novem mestu pri založbi Goga leta 2006. Leta 2007 je bil ta roman nominiran za literarno nagrado kresnik.

Roman je razdeljen na deset oštevilčenih poglavij. Bralca pritegne zgodba in hiter ritem dogajanja, ki ga pospeši tudi povečana količina dialoga. Roman je napisan kot film, predvsem na začetku se prizori hitro menjavajo, pripovedovalec skače iz sedanjosti v preteklost. Skozi izseke iz preteklosti izvemo več o glavnem literarnem liku kot tudi o Bertu, ki ga je lik že prej poznal.

Pripovedovalec skozi celoten roman ostane prvoosebni. Na enem mestu pripovedovalec sam sebe obtoži, da laže, zato bralec izgubi popolno zaupanje v pripovedovalca. Skozi pripoved se razkriva še osebno mnenje literarnega lika, njegova hrepenenja, želje. Pripoved je osredotočena na intimno življenje osrednjega literarnega lika.

V spremni besedi je Zdravko Duša zapisal, da roman »ne skriva ambicije in namena, biti neke vrste »generacijsko besedilo« (2006: 213). S to trditvijo se strinja Jelka Ciglencečki v kritiki romana. Pripovedovalec govori o svoji generaciji, kar izrecno tudi večkrat pove. To je generacija ljudi, ki so bili v svojih dvajsetih letih v času nastanka tega romana. Zdi se, kot da

¹ Pred tem je izdal zbirko kratkih zgodb *Vevericam nič ne uide* (Goga 2004).

avtor vplete v pripoved lastno mnenje o svoji generaciji. Avtor je morda idejo za roman dobil ravno v svojem vsakdanjiku, saj je bil Gazvoda ob izidu romana 21-letni študent.

Gre za generacijo, ki jo na vsakem koraku bombardirajo vizualna sporočila. Težko je ujeti informacijo, pomembno je le, da si opažen, viden, da si v središču pozornosti, pa čeprav le za trenutek (Ciglencečki 2006: 830.) To je Gazvoda ponazoril z naslednjim odlomkom:

»Po nekaj minutah gledanja televizije sem začel preklapljati kanale. Najprej počasi, nato vse hitreje. Sliko na zaslonu sem pustil samo toliko časa, da sem približno zaznal, kaj gledam, nato pa preklopil. Pred mano so se zvrstili nasmehi ljudi iz reklam pa trpeči obrazi črncev iz dokumentarcev, obrazi voditeljev informativnih oddaj, dietni jogurti, zaskrbljen policaj, prevleka za posteljo, vojak, eksotična lepotica, kitarist neke rock skupine, balerina, loterijska srečka. Nikoli v življenju še nisem videl boljše oddaje. Bila je nesmiselna, a hkrati tako primerna za našo generacijo.« (Gazvoda 2006: 65)

Omenjena generacija je prepojena z lažmi. »Laži so naš vsakdanjik, ne resnica. Če bi komu na koncu dneva razodeli svoje misli, eno po eno, se ne bi hotel več družiti z vami.« (Gazvoda 2006: 53) Sami sebe vidijo kot izgubljeno, brezupno generacijo, ki išče višji smisel, čeprav so po drugi strani vase zazrti, egoistični, depresivni. Gre za otopelost in brezbriznost generacije.

So generacija spektakla. Kruta resničnost, ki jo prikazujejo mediji, se jih ne dotakne več. Grozote se morajo dogajati tik pred njihovimi očmi. To jim približajo Bert in njegovi prijatelji na Dogodkih (Ciglencečki jih poimenuje »freak showi«) s slikanjem s krvjo (Filip), s pripovedovanjem osebne življenjske tragedije (Slavica), s slikanjem s telesom (Maša), s prebadanjem samega sebe z iglami (Laibach in partnerica) ... poleg tega pa še s piljenjem zob (Veronika), z zarezovanjem v kožo (Anita), s prisilnim seksom (ko cimer zahteva od glavnega lika in Nike, da seksata in on ju bo gledal). Dogodki so namenjeni temu, da se ljudje zbudijo in se soočijo sami s sabo. Zgodbe so intimne, posegajo v intimni svet posameznih literarnih oseb.

V romanu se meja med javnim in zasebnim, intimnim podre. Podrtost je ponazorjena s stekleno sobo, ki jo imata glavni literarni lik in njegov cimer v stanovanju.

»Eno steno je imela pravo, ena je bila sestavljena iz štirih pravokotnih oken s pokvarjenimi žaluzijami, ki jih nisva nikoli odpirala, drugi dve pa sta bili stekleni, z vrati na sredini, ki so tudi bila steklena. /.../ Ni izpolnjevala namena sobe – da si v njej zaprt, da se zapreš v mikrosvet, kjer si neviden. Štiri stene te omejujejo, skrijejo in lahko izživiš drugačne misli kot recimo na ulici, v lokalu.« (Gazvoda 2006: 111)

V njej si še vedno vsem na očeh, čeprav naj bi bila soba zaprt in intimen prostor, kjer se človek lahko sprosti in se počuti varnega. Ustvarja iluzijo občutka zasebnosti, a hkrati dopušča pogled v človekovo intimo.

Po mnenju pisca spremne besede Zdravku Duši (2006: 214–215) se pojavi potreba po vodji, ki ga uteleša Bert, ki se zaveda moči manipulacije. Zaveda se, da lahko ljudi prepriča v karkoli, samo pravo strategijo mora izbrati. Duša primerja življenje v Bertovi hiški z resničnostnim šovom in religiozno komuno. Prebivalci so kot neki prostovoljci in Bert je tisti, ki postavlja pravila, nihče pa ne ve, kaj bo na koncu.

Jezik in skladnja sta v romanu preprosta. Veliko je dialoga, kar približa dogajanje bralcu in pospeši dogajalni ritem. V jezik prodirajo pogovorni izrazi, kletvice in vulgarizmi. Pojavijo se besede kot na primer »kurac«, »pizdun«, »pizda«, »jebati se«, »fuk«, »frend«, »šparovec«, »fris«, »pička«, te se pojavljajo predvsem v dialogih.

Kraj in čas

Kraj dogajanja ni določen z imenom, vemo pa, da je dogajanje postavljeno v veliko mesto. V prvih povedih romana so omenjene štiripasovnica, sirene rešilcev in policijskih avtomobilov. Mesto morda na trenutke spominja na Ljubljano, predvsem Stolp spominja na znan ljubljanski klub, ki je ravno tako na vrhu visoke stavbe in ima dvigalo, a nikjer ni izrecno dorečeno. Lahko pa sklepamo po imenih, ki so povsem slovenska, da se dogaja v slovenskem prostoru. Hiša, kjer se zbira Bertova družčina, je nekoliko oddaljena od centra mesta in ni vidna skoraj od nikoder.

Čas ravno tako ni točno določen, tudi namigi so zelo ohlapni. Jasno pa je, da je dogajanje postavljeno v sodobnost, kar kaže predvsem prisotnost medijev, in da je strnjeno na nekaj dni.

Literarni liki

Literarni liki v Gazvodovem romanu *Camera obscura* so okarakterizirani s strani pripovedovalca, ki je, kot sem že omenila, lahko tudi nezanesljiv, in so liki opisani z njegovega gledišča. Njihove lastnosti se izkažejo v njihovih dejanjih in skozi premi govor drugih likov.

Imena glavnega literarnega lika ne izvemo nikoli. Edino ime (mogoče bolj vzdevek) mu je nadel Bert že v otroštvu, to je »pizdun«. Bralec ve, da je moškega spola, študent, večino časa se dolgočasi in hoče postati pisatelj. Vse, kar dela, je z namenom poiskati dobro zgodbo, kar se mu na koncu tudi uresniči. Anita, njegova prijateljica, ga označi kot patetika, romantika in sončka. Bert ga je označil za kreativnega, zvitega, kontroverznega in neustrašnega. Razmišlja kritično s svojo glavo in se ne pusti kar tako zavesti množičnemu prepričanju. Tudi na koncu, ko mu pustijo izbiro, ali bo šel z ostalimi iz hiške in žrtvoval svoje življenje ali ne. Kljub temu da so tam vsi njegovi prijatelji, vključno z njegovim novim dekletom Veroniko, se on odloči po svoji presoji in s tem preseže samega sebe. Kadar se ne more odločiti, ali ko mu je dolgčas ali ko se hoče z nekom prepirati, se razdvoji na dve osebnosti. Tako se je večkrat pogovarjal sam s sabo in bil sam sebi najboljši kritik. Njegov največji strah je strah pred samoto, da bi ostal sam, brez partnerice, brez družine. Tukaj se izkaže potreba po ljubezni, ki si je vsi želimo in po njej hrepenimo. Ljubezen je sredstvo, ki da človeku voljo in smisel za življenje.

Poseben pomen zanj ima voda. Tuširanje je zanj kot nekakšna spoved, »pralni stroj za vest« (Gazvoda 2006: 26.) To je zanj potuha, saj si med tuširanjem navidezno spiramo grehe, vsa slaba dejanja, ki smo jih naredili. Milo je maska za zunanji svet, ki prekrije vse grehe. Podobno kot tuširanje reka izpira nervoze. Ob reki se glavni lik počuti varnega. Ko je sedel na rečnem bregu, se je kljub nevarnosti padca v vodo in nevarnosti zaradi bližine prometne ceste počutil pomirjenega.

Že vsak lik posebej ima nenavadno zgodbo, nato se začnejo njihova življenja prepletati in roman postane nenavaden vrtinec zgodb. Nenavadni dogodki se vrstijo eden za drugim, kar pripelje do bizarnosti, ki bralca preseneča.

Literarne like sem razdelila v tri skupine. Prva skupina so liki, ki jih je glavni literarni lik poznal že na začetku romana, drugo skupino predstavljajo liki, ki jih spozna tekom romana in tretja skupina je brezdomec Dule.

V prvo skupino spadajo cimer, njegova punca Nika, sošolca Goran in Anita ter slikarka Maša. Prvi štirje so prisotni v vsakdanu glavnega lika, medtem ko se z Mašo srečuje redkeje. Cimer in Nika sta ključni osebi, saj dajeta glavnemu literarnemu liku nujno potrebno trdnost, zavetje in varnost. Čeprav ga cimer vrže iz stanovanja, je na koncu vedno dobrodošel in dobi oporo. Sta v nekakšnem sovražno-ljubezenskem odnosu. Goran, Anita in glavni lik so nenavadna

družčina. Anita točno ve, kaj hoče in zavrača vse lepo, na drugi strani Gorana skrbi zunanji videz. Z Goranom se odpirajo tudi vprašanja homoseksualnosti in jasno je razvidno, da ima glavni junak predsodke. Maša je glavni lik popeljala v svoj nerealen svet. Soočenje s kruto realnostjo, primitivnostjo povprečnežev jo tako globoko prizadene, da stori samomor. To je bila njena reakcija na otopelost, brezbrižnost in izpraznjenost generacije.

V drugo skupino oseb povezanih z glavnim literarnim likom v romanu spadata Bert in Veronika. Berta glavni literarni lik pozna že iz otroštva, a ga zdaj ponovno spozna v drugi luči v drugem položaju. Poleg njiju so tu še stranske osebe Filip, Boris, Slavica, Laibach in pomočnica. Kot sem že omenila zgoraj, je bilo vsakemu od njih nekaj odvzeto in jim hiška predstavlja nekakšno zavetišče. V zameno za to uresničujejo Bertove načrte, za katere pa pravzaprav nihče od njih ne ve, kakšni so oz. kakšen bo konec.

Veroniko pripovedovalec že od samega začetka opisuje bolj prefinjeno, takoj mu je všeč. Vse do konca romana ostaja njegov odnos do Veronike pozitiven, občuduje njeno lepoto, spoštuje njeno mnenje, jo opisuje samo s pozitivno naravnanimi izrazi. Ko sta z glavnim likom sama na stranišču lokala, je začutil neverjetno povezanost prav posebne vrste, ki mu je povzročila zadovoljstvo. Povezanost sta nadgradila v ljubezenski odnos.

Bert je najprej predstavljen kot vrstnik iz otroštva, nato pa še kot odrasel človek. Pripovedovalec ga označuje z nekakšno distanco, saj se ga malo boji, ker čuti njegovo skrivnostnost.

Vsi, ki živijo v hišici z Bertom, nimajo česa več izgubiti, saj jim je bilo nekaj že vzeto. Slavica je bila ugrabljen in posiljen, nato je pobegnila in ubila storilca. Boris je pobegli zapornik, Filip je bil žrtev posilstev svojega strica in zatiran zaradi homoseksualnosti s strani svoje družine. Bert je vodja, ki ga generacija potrebuje. Kot je zapisal Duša (2006: 216) se loti prečiščevanja generacije pri samih koreninah, uničiti hoče sebe kot produkt travmatične izkušnje. Pustiti mora le enega nadaljevalca, ki bo ohranjal njegovo idejo. Gazvoda se s tem dotika tabu tem, ki so za družbo še posebej neprijetne in o katerih nerada spregovori. Na enem kupu zbere toliko neverjetnih zgodb in jih poveže v celoto, da se dogajanje zdi nerealno, celo fantastično.

Bert je v svojih zapiskih tako izrazil željo: »Želim si, da bi nadaljeval moje delo. Da bi dogodki spet zaživel, ampak na drugačen način. Želim si, da bi postal nekdo, ki bo prvi spregovoril in pokazal generaciji, kako se je treba spopasti. In zmagati.« (Gazvoda 2006: 206.) Na nek način je glavni lik s pisanjem knjige po eksploziji izpolnil Bertovo željo. Dosegel je tudi svoj osebni cilj, to je dobiti zgodbo in napisati knjigo. Pisati o preteklih dogodkih mu je težko, a hkrati mu je vseeno, saj ve, da to mora storiti.

Pripovedovalec čisto na koncu romana po eksploziji in potem, ko se vrne v stanovanjsko zavetje, ugotovi naslednje: »Ko nebo prekrijejo oblaki, narobe obrnjena slika na steni izgine. Camera obscura se bo podrla. Pomembno je, da si sliko ohraniš v glavi. Da jo znaš obnoviti. Pa čeprav po svoje.« (Gazvoda 2006: 209)

V čisto posebno kategorijo literarnih oseb uvrščam brezdomca Duleta. Odreka se materialnim dobrinam in s tem dosega notranji mir, ki presega vrednost vsega materialnega. (Ciglenečki 2006: 831)

Starši literarnega lika se v romanu ne pojavijo posredno, o njih izvemo le nekaj malega iz pripovedovanj pripovedovalca. Oče je umrl, z materjo nima poglobljenega odnosa. Predvidevam, da je ravno materin odnos do očetove bolezni in skrbi zanj (vse ji je bilo odveč, v njegovi sobi ji je vse smrdelo), povzročil tako odtujenost med materjo in sinom.

V PETEK SO SPOROČILI, DA BO V NEDELJO KONEC SVETA

V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta je najnovejši roman Nejca Gazvode, ki je izšel leta 2009 pri Študentski založbi. Roman je preplet zgodb ljudi živečih na Ulici Ivana Modrasa, ki iščejo smisel. Zgodbe se na prvi pogled zdijo nekoliko pretirane, a če dobro premislim, niso daleč od resničnega sveta.

Pripovedovalec v romanu se menja, vsa oštevilčena poglavja pripoveduje glavni lik, medtem ko naslovljena poglavja pripoveduje vedno drug lik, brez izjeme prvoosebni. Roman je napisan na filmski način, na kar kaže menjavanje perspektiv.

Zgodba v romanu je jasno razvidna, menjajo se le pripovedovalci, ki dodajo svojo čustveno plat doživljanja. Postmodernistična poetika uvaja malo zgodbo, intimno zgodbo, ki zoži dogajalnost na manjšo socialno skupino in v središče postavi intimno problematiko osrednjih

literarnih oseb (Zupan Sosič 2006: 40.) V romanu *V petek so sporočilo, da bo v nedeljo konec sveta* je večina pozornosti usmerjene na skupino prijateljev/znancev v dvajsetih letih starosti. Intimnost zgodbe je tesno povezana z iskanjem lastne identitete, ki se odraža v bivanjski problematiki s poudarkom na ljubezenski tematiki. Ta se odvrta od tradicionalnih obrazcev ljubezni (Zupan Sosič 2003: 49.) Poveča se število erotičnih prizorov, ki temeljijo le na telesnem stiku. Gre za skrajnost, krizo identitete, ko je telesna ljubezen zadnja možnost komunikacije. (Zupan Sosič 2006: 41)

V romanu je razvidna značilnost romana devetdesetih, to je povečan delež premege govora, ki vnaša dramatičnost, dinamičnost in živost, kar pospešuje bralni ritem. Skozi premi govor se literarni liki okarakterizirajo. (Zupan Sosič 2003: 53-55)

Jezik in skladnja v romanu sta preprosta, taka kot ju uporablja takratna generacija v vsakodnevnem življenju. V jezik vdirajo pogovorni izrazi, tudi vulgarizmi. Nekaj primerov: »Pizda si kreten«, »Spizdi!!!«, »A sva fukala?«, »Mene ne bo noben jebal.« (Gazvoda 2009: 93, 137, 143, 148.) Nivo jezika je odvisen od izobrazbe likov in od prisotnosti alkoholnih substanc. Erik ima nižjo izobrazbo, je povprečni delavec in govori v pijanosti pogovorni jezik Dolenjske². Gazvoda ga slabšalno označi za t. i. Podgurca (155). To je človek, ki se je rodil ali živi na desni strani reke Krke, ti veljajo za inteligentno šibkejši, radi pijejo alkohol.

Avtor enkrat v romanu omeni tudi samega sebe, in sicer na ironičen način. »Menda jo je tisti pisatelj Gazvoda pripeljal gor. Saj veš, da ne on ne njegovi niso dobra družba.« (Gazvoda 2009: 171) S tem nakazuje na stereotipno mnenje o pisateljih oz. umetnikih na sploh, da so slaba družba in se jih moramo izogibati.

Kraj in čas

Kraj dogajanja je znan, najprej Ljubljana, nato se večina dogajanja odvija v Novem mestu (lokal Boter ob reki Krki, čajarna pri starem mostu, Župančičevo sprehajališče, kavarna, novi most, Breg, tovarna Krka) in njegovi okolici (Birčna vas, Trška gora, Gorjanci). V 4. poglavju, kjer Robi, Lado in glavni junak tečejo po mestu in delajo razne gibalne vaje, je jasno razvidno, da se zgodba res odvija v Novem mestu. Srečali so se v kavarni v središču Novega mesta, kjer je cesta tlakovana z granitnimi kockami, pot so od novega mosta

² Primeri: »Kurba, merkej, da ne bova pala«, »Zato, ker men nebo nuben govoru, da ne smem nekej nardt« (Gazvoda 2009: 156, 157). V drugem primeru Gazvoda ni bil dosleden, saj Podgurec po svojih izkušnjah ne bi rekel »zato«, ampak bi zaključil besedo z u-jem – »zatu«.

nadaljevali mimo zdravstvenega doma in ob Bregu. Zadnje poglavje se konča v Robidišču, ki je, tako kot avtor zapiše v romanu, »najzahodnejše naselje v Sloveniji« (Gazvoda 2009: 152). V poglavju z naslovom *Vitez*, ki ga pripoveduje Tilen, je tudi del zgodbe preseljen v Robidišče. Omenjena je tudi reka Kolpa.

Ulica Ivana Modrasa³, ki je osrednji dogajalni prostor, pa ne obstaja ne v Novem mestu ne kje drugje v Sloveniji.

Dogajanje je časovno omejeno na nekaj dni. Domnevamo lahko, da je zelo pozna jesen oz. zima, saj je Petja, ko gresta z glavnim junakom ponoči na sprehod po Župančičevem sprehajališču, oblečena v rdeč plašč, in glavni junak med tekom oz. Robijevim 'učenjem reda' reče: »Noč je bila sicer hladna, a jasna. Ni snežilo, prijetno se je bilo nadihati.« (Gazvoda 2009: 101.) V 4. poglavju je omenjen sneg, ki je zapadel čez noč. Leto ni določeno, lahko pa sklepam, da je dogajanje postavljeno v realni čas leta nastanka tega romana. Omenjeno je tudi družbeno omrežje Facebook, ki je bilo leta 2009, ko je roman izšel, že zelo uveljavljeno. V 10. poglavju glavni junak z mobitelom fotografira sam sebe, naredi t. i. 'selfie'. Gazvoda navede tudi računalniško igro *Defender of the Crown*.

Literarni liki

Literarni liki so okarakterizirani skozi premi govor. Ker se prvoosebni pripovedovalci menjujejo, je bralcu znanih več različnih mnenj o eni literarni osebi. Skozi prvoosebno pripoved dobimo neposreden vpogled v pripovedovalčevo razmišljanje in tako večplastno karakterizacijo literarnih likov.

Literarne like lahko razdelimo v tri skupine, in sicer skupina mladostnikov v 20. letih, liki, ki so starejši od te generacije, in pa Jani kot predstavnik najmlajše skupine.

Isti starostni skupini kot glavni junak pripadajo še Petja, Neža, Lado, Tilen in Robi. Malo mlajša je Vesna. Vsem je skupno iskanje smisla, iskanja samega sebe, kaj bi sploh radi v življenju počeli, kaj ima zanje vrednost. Vsi obolevajo za boleznijo današnjega človeka, to je za zdolgočasenostjo (Zupan Sosič 2006: 41.)

³ Ivan Skvarča - Modras je bil po drugi svetovni vojni razglašen za narodnega heroja. Bil je ključavničar, član KPS in namestnik poveljnika partizanskega bataljona od leta 1937 naprej. V spopadu z Nemci pri Bistrici ob Sotli je 20. 12. 1943 padel. (Museums, Ivan Skvarča: 25. 4. 2014)

V ospredju je glavni junak, ki je hkrati tudi prvoosebni pripovedovalec vseh oštevilčenih poglavij, in njegov intimni svet. Ime glavnega lika ostane skozi celoten roman neznanka, poimenujejo ga z izrazoma »prijatelj« in »gostitelj«. Ravno je diplomiral in se iz Ljubljane vrnil v Novo mesto na Ulico Ivana Modrasa, kjer je preživel svoje otroštvo. Kot v spremni besedi navaja Nataša Kramberger, je »mladenič obični zblojenec brez haska« (2009: 290) Rad pogosto skomigne z rameni in raje govori manj kot preveč, je samotar. Oče zanj pravi, da se ne zna odločati, to naj bi imel po mami, zato mu oče lepi listke z navodili, kaj mora narediti. Mati je pobegnila od doma in se v romanu nikoli ne pojavi. Odnos med glavnim junakom in njegovimi starši oz. očetom je dokaj površinski, bežen, ne pogovarjata se dosti. Sin si nikoli ne vzame časa za očeta in ga zato oče zaklene ven iz hiše in se potem pogovarjata po telefonu, saj je to edini čas, ko se zares pogovarjata. Do Tilna je bil vedno pošten in mu je enkrat celo pripravil zabavo. Petja je nekdanje dekle glavnega junaka, v čajarni pri starem mostu je o glavnem junaku povedala naslednje: »Ti nimaš fantazije. /.../ Ti si le to, kar si.« (Gazvoda 2009: 73.) V romanu je glavni lik predstavljen najbolj večplastno, saj je njegova zgodba v ospredju, čeprav on ni vedno središče dogajanja, pravzaprav se temu celo izogiba. Rad opazuje iz ozadja, predvsem pa ne goji predsodkov do drugačnih ljudi. Ukvarja se z iskanjem lastne identitete. Ravno je diplomiral in zdaj bi bilo »prav«, da si najde službo. Teži ga dejstvo, da ne ve, kaj bi rad delal, kaj so njegovi cilji. Hrepeni po ljubezni, hoče biti ljubljen, zato si tudi takoj poišče zamenjavo za dekle. S Petjo se zateka v ljubezen, ki temelji na telesnem stiku. Prinese ji bonboniero, da bo spolni odnos še boljši. Na drugi strani pa mu primanjkuje duhovne hrane. Čeprav želi biti z Nežo intimen, nikoli ne pride do spolnosti, veliko se pogovarjata in eden drugemu pomagata pri iskanju samega sebe. Neža je tako zelo zdolgočasena, da si celo izmisli konec sveta.

O Ladu bralec ne izve veliko, je tih, izogiba se središču pozornosti in osebnim razpravam. Na osebni ravni nikogar ne pusti blizu. Njegova osebnost je posledica travmatičnega otroštva (vsakodnevni prepiri staršev). Z Erikom Gazvoda v roman vključi stereotip povprečnega slovenskega delavca. Zanj so pomembne materialne dobrine, kot so na primer stanovanje/hiša oz. posedovanje štirih sten. Je tradicionalist, ima službo, zdaj potrebuje še ženo in otroke, da bodo srečno živeli do konca svojih dni. Duhovno bogastvo zanj ni vrednota, kar povzroči razpad zveze s Petjo. Nosilec stereotipov je tudi Robi, lokalni pretepač in redni gost gostilen. Stereotipno se zaljubi v natakario, a pred njo ne more izreči niti ene besede. Okarakteriziran je površinsko, saj je tudi njegov karakter preprost.

Petjina pripoved je zgoščena, na bralca deluje zmedeno in intenzivno hkrati. Jasno so vidni njeni notranji razkoli, bivanjska vprašanja, na katera si ne zna odgovoriti. Njena neodločnost in zmedenost jo bosta pokopali. Ti dve lastnosti jo družijo z glavnim literarnim likom.

Osebe, ki se še pojavljajo v romanu in so starejše od generacije glavnega junaka, so oče glavnega junaka, Irena, Joc, Vesnina starša Gregor in Mojca, Suzana in Borut, Breda in Kulovec. Oče glavnega junaka ne verjame v naključja oz. spontanost in vsak korak v življenju skrbno načrtuje. Do sina je pasivno agresiven, ker sin noče preživljati prostega časa z njim. Prikazan je kot tradicionalen oče in moški, ki ravno tako kot mlajša generacija hrepeni po ljubezni in si želi biti ljubljen.

Skupno vsem literarnim osebam je skrhanost odnosov znotraj družine, bodisi v otroštvu, bodisi v sedanjosti. Mati glavnega junaka je zapustila očeta pred kratkim, Ladova starša sta se vedno prepirala, Tilnovih nikoli ni bilo na spregled, Janija, predstavnika najmlajše generacije, starši zanemarjajo, zato je večkrat pri dedku.

Pajki

»/.../ in vame, naravnost v obraz, je skočilo nekaj, kar je bilo kot žoga, črn madež, ki pa je bil kosmat in mu je nekaj raslo iz telesa, nekaj dolgega in tankega, nekaj, kar je smrdelo po crkovini in odneslo me je, zapela sem v mizo in jo prevrnila, padla sem na hrbet in kot da mi črna, umazana voda zaliva nos in pljuča /.../« (Gazvoda 2009: 221)

S pajki Gazvoda vnaša v roman fantastiko⁴, ki je skoraj ne začutimo, saj gre za zelo realistični način pripovedovanja. To niso pajki, ki jih poznamo iz realnosti. Ti pajki so veliko večji (Petja njihovo velikost primerja z velikostjo žoge) z osmimi nogami, črne barve, ki imajo kosmat zadek. Živijo v gozdu v brlogih, jedo mrtve ptice in mačke. Če spustijo mrežo v zrak lahko tudi letijo. Borut se ves čas trudi navezati stik z njimi in na koncu mu tudi uspe. Na začetku jim je nosil hrano, da so mu dovolili, da se jih dotakne, čez nekaj dni je že lahko spal pred njihovim brlogom. Njegova želja je bila, da bi z njimi letel in tudi je.

⁴ Todorov je fantastično opredelil kot nenavaden dogodek v literarnem delu, ki je posledica nadnaravnega oz. se ga da razložiti z naravnimi zakoni našega sveta. Fantastiko deli na tujo, čudežno, čisto tujo in čisto čudežno. (Kenda 2009: 17-18)

Tudi glavni junak se pajkov ne boji. Borut mu celo zaupa enega v oskrbo. Edini poleg glavnega junaka in Boruta je še Jani Kulovec, ki se ne boji pajkov. Vsi ostali se jih bojijo in ne zahajajo v gozd, če ni nujno potrebno.

Pajki so predstavljeni kot obrobna skupina v družbi. Breda trdi, da so bili včasih vsega krivi pajki, čeprav jih je bilo manj. Posamezniki (npr. Borut) so se včasih preselili k pajkom, recimo sestra trgovke, a njihovi bližnji so to dojemali kot negativno, sramotno dejanje. Iz tega vidika lahko potegnem vzporednico z romi, ki so bili v preteklosti ravno tako vsega krivi in se je pridružitve tej etnični skupini domnevala za negativno.

PRIMERJAVA ROMANOV CAMERA OBSCURA IN V PETEK SO SPOROČILI, DA BO V NEDELJO KONEC SVETA

V tem delu svoje diplomske naloge bom poskusila poiskati stične točke in razlike med romanoma Nejca Gazvode *Camera obscura* in *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*, ki sem ju na prejšnjih straneh poskušala analizirati.

Začenjam z določanjem kraja in časa dogajanja. V romanu *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* sta tako kraj kot čas bolj natančno določena kot pri *Camera obscura*, kjer niti enkrat ni omenjenega konkretnega imena kraja. V romanu mlajšega datuma so kraji precej konkretno določeni – Ljubljana, Novo mesto, Ulica Ivana Modrasa, bar Boter, čajarna pri starem mostu, Birčna vas, Robidišče idr. Izmed vseh krajevnih imen, ki se pojavijo, je le Ulica Ivana Modrasa izmišljena. V *Camera obscura* lahko le predvidevamo, da je dogajanje postavljeno v Ljubljano. Ciglencečki v kritiki uporabi izraz »ljublanski«, kar pa se mi zdi prenačljeno, a vsekakor je jasno, da ostajamo v slovenskem prostoru (imena literarnih oseb so slovenska). Kar se tiče časa dogajanja je ta v obeh primerih sodobnost, a v nobenem primeru ni izrecno izpostavljenega datuma oz. leta dogajanja. V obeh romanih je dogajanje omejeno na nekaj dni.

V skladnji in jeziku se romana ne razlikujeta. Veliko je premega govora, ki pospešuje ritem in živost pripovedi. Avtor uporablja žargon določene socialne skupine, to je predvsem pogovorni jezik študentske starostne skupine. V obeh romanih v jezik vdirajo vulgarizmi in kletvice.

Skupna točka je tudi pripovedovalec. V obeh romanih je pripovedovalec prvoosebni. Razlikujeta se le v tem, da se v romanu *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* v

vsakem drugem poglavju zamenja oseba, ki pripoveduje, medtem ko je pri *Cameri obscuri* pripovedovalec vedno ena in ista oseba.

Kaj pa je skupnega glavnima literarnima likoma? Ime pri obeh ostane bralcu neznanka, sta moškega spola, študenta. V romanu *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* je vesten študent, ki je ravno diplomiral in se po končanem študiju vrne v kraj svojega otroštva, medtem ko je glavni lik v *Cameri obscuri* njegovo popolno nasprotje, je nevesten faliran študent, ki ne hodi na fakulteto, samo poseda doma ali po barih, njegov cilj je napisati knjigo. Za nikogar od njiju ne izvemo smeri študija. Skupna jima je tudi oddaljenost kraja študija od kraja, kjer sta živela prej, in se v rodni kraj vračata z vlakom.

S starši imata le malo stika in se med sabo ne pogovarjajo o osebnih zadevah. Nasprotno pa je to, da se v enem romanu pojavlja oče in mati ni nikoli prisotna, v drugem romanu pa je oče že mrtev, mati pa se pojavi le v telefonskem pogovoru na koncu roman. Glavna lika se zavesta pomena staršev šele po katastrofi. V *Cameri obscuri* po eksploziji, v *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* po očetovi smrti, ko je že prepozno.

Oba glavna lika se skozi roman razvijeta. V *Cameri obscuri* se lik prelevi iz pasivnega, zamorjenega faliranega študenta v osebo, ki je dosegla svoj cilj (dobil je zgodbo za knjigo) in ga nadgradila (z dejanskim pisanjem knjige). Drugi glavni literarni lik je navajen vse početi po tradicionalnih načelih (srednja šola, redno študirati, najti službo), a na koncu spozna, da je možnosti več in da se lahko sam odloči, katero bo izbral. Oče mu je pred smrtjo napisal skoraj vse možnosti na rumene listke, da ga bodo spomnili, kaj vse je možno, da se bo lažje odločil. Skupna so jima še bivanjska vprašanja; vprašanja identitete in iskanje le-te, strah ju je prihodnosti, ker nimata določenega načrta za prihodnost. Kaj bosta počela za preživetje? Ali bosta našla ljubezen svojega življenja? Si bosta ustvarila družino? Kje bosta živela? Kaj bosta počela v prostem času? Težijo ju vprašanja medosebnih odnosov. Ta vprašanja ne mučijo samo njiju, ampak tudi ostale like v romanih, od najmlajše generacije do najstarejše literarne osebe Brede. To se vidi tudi iz želja, ki so jih navzoči na zabavi za konec sveta napisali na steno. Nekdo je zapisal, da »bi vsem povedal, da jih ima rad«, drugi bi »Sabini rekel, da mu je žal«, tretji bi »vse trenutke preživel z družino«, četrti bi »povedal mami, da je prasic« (Gazvoda 2009: 278-0279.)

Camera obscura je označena kot generacijski roman, kjer glavnina literarnih likov spada v starostno skupino do 30 let. V drugem romanu pa je zajetih več starostnih skupin, ampak še vedno prevladuje skupina mladostnikov v študentskih letih, oni so tisti, na katerih stoji zgodba. Gazvoda v obeh romanah izriše portret sedanje generacije mladih⁵. Kot sem že omenila v prejšnjem odstavku, mlade težijo eksistencialna vprašanja, vprašanja identitete in medsebojni odnosi. S tem se lahko identificira vsak mlad človek sedanje generacije, ki vsaj malo razmišlja s svojo glavo.

Razlikovalna točka glavnih dveh literarnih likov je tudi izbiranje spolnih partnerjev. V Gazvodovem prvem romanu glavni junak bolj previdno izbira spolne partnerice, ženska mora imeti zgodbo, mora biti zanimiva. Cimrova punca Nika je zanj popolnoma nezanimiva dokler se ona ne začne zanimati zanj, ga skoraj prisili v spolni odnos in dokler ju cimer ne prisili v seks. Po vsem tem Nika šele postane zanimiva in si jo glavni lik želi. Veronika ima zgodbo od samega začetka, že prvo njuno srečanje je popolnoma neobičajno, ko si ona na stranišču v lokalu brusi zobe. Na drugi strani pa imamo v zadnjem avtorjevem romanu glavnega junaka, ki izbiranju spolnih partnerjev posveča nekaj manj pozornosti. Kot trofejo za eno noč je spoznal Tanjo, ki je predstavljena na začetku romana. Petja ima pri njem poseben status, saj je bila njegovo prvo dekle in se dolgo po tem še srečujeta za spolni užitek. Z Nežo razvijeta drugačen odnos, z njo se pogovarja o splošnih bivanjskih vprašanjih, vendar njun odnos ne preraste v kaj večjega.

Romana se razlikujeta še v eni točki, in sicer v literarnih likih. V *Cameri obscuri* je večini likov skupna tragična izkušnja, ki jih je zaznamovala za celo življenje (posilstvo, ugrabitev, homoseksualnost). Na drugi strani pa je roman *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* besedilo, v katerem so literarni liki bistveno bolj običajni ljudje. Res je, da jih mučijo osnovna bivanjska vprašanja, ampak to niti približno nima take težnje kot tragičen dogodek, ki pusti na človeku sledi do smrti.

Romanoma je skupen prelomni dogodek tik pred koncem romana. Gre za nekakšen konec sveta, ena zgodba se konča in začne se nova. V *Cameri obscuri* je to dobesedni konec sveta za nekaj likov, samomor nekaterih literarnih likov in umor naključnih ljudi, medtem ko si v drugem romanu Neža izmisli, da bo v nedeljo konec sveta in je to povod za zabavo, na kateri

⁵ Izraz »portret sedanje generacije mladih« je iz članka Vanje Pirc (2013).

je dovoljeno vse. Življenje se v času zabave konča za očeta glavnega literarnega lika, ki umre. Po tej katastrofi oba glavna lika najdeta tisto, kar sta iskala, a se zavedata, da je bilo vse, kar se jima je zgodilo, nujno potrebno, da sta prišla do točke, kjer sta. Zaživita novo, bolj urejeno življenje in najdeta nekakšen smisel. Glavni lik iz *Camere obscure* je dobil zgodbo, ki jo je iskal, in začne pisati knjigo po dogodkih, ki so se mu zgodili, iz svoje perspektive pa čeprav se spomni nekaterih podrobnosti le približno. Po eksploziji celo telefonira materi in ji sporoči, da bo (po zelo dolgem času) prišel domov k njej za vikend na obisk. Junak iz *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* najde službo in spozna, da je njegov naslednji korak karkoli hoče, ni nujno, da je to tisto, kar od njega pričakuje okolica, ampak je lahko popolno nasprotje temu. Življenje je zanj le negotovost, »konec sveta pomeni le skrajšanje. /.../ Vse ostalo je navadno sprenevedanje, ki daje človeku misliti, da je kaj več od hodeče in misleče negotovosti.« (Gazvoda 2009: 279.)

Zadnja razlika se dotika fantastike. V roman *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* avtor vpelje element fantastike, in sicer pajke, ki niso takšni kot jih poznamo iz vsakdanjega življenja. V *Cameri obscuri* bi bil fantastičen lahko preplet vseh nenavadnih, celo bizarnih zgodb in atmosfera, ki jo ta preplet ustvarja.

SKLEP

V svojem diplomskem delu sem obravnavala prvi in (trenutno) zadnji roman Nejca Gazvode, to sta *Camera obscura* in *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*.

Če potegnem črto, imata romana nekaj skupnih točk, a se v marsičem tudi razlikujeta. Romanoma je skupen slovenski dogajalni prostor, razlikujeta pa se v konkretni določitvi kraja dogajanja. V *Cameri obscuri* so kraji poimenovani, medtem ko v drugem romanu ne izvemo niti enega imena kraja. Pri obeh romanah gre za strnjeno dogajanje na nekaj dni, ki je postavljeno v sodobnost. V jeziku in skladnji ne vidim razlik, oba sta razdeljena na poglavja. Pripovedovalec je pri obeh prvoosebni epski.

Vzporednice lahko potegnem med glavnima literarnima likoma. Oba sta moškega spola v študentskih letih in živita v kraju študija. S starši nimata intimnih odnosov, njihovega pomena se zavesta šele po prelomnem dogodku na koncu romana. Največja razlika med glavnima literarnima junakoma je na začetku romana, ko je lik iz *Camere obscure* zavožen študent, ki ne hodi na fakulteto, ampak samo poseda doma ali v lokalih, lik iz *V petek so sporočili, da bo*

v *nedeljo konec sveta* pa je vesten študent, ravno je diplomiral in si namerava poiskati službo, saj je to logična poteza po končanem študiju. Razlikujeta se pri izbiranju spolnih partnerjev. Prvi posveča temu več pozornosti, vedno želi žensko, ki ima zgodbo, ki je zanimiva, medtem ko drugi temu ne posveča toliko pozornosti.

Gazvoda z romanoma izriše portret sedanje generacije mladih, zato romana lahko označim z izrazom generacijski roman. Tako glavna junaka kot velika večina ostalih literarnih likov se ukvarjajo z istimi bivanjskimi vprašanji, z vprašanji eksistence, identitete in medsebojnih odnosov. Avtor je za prvi roman izbral like, ki imajo za sabo vsaj eno tragično izkušnjo, ki jih je zaznamovala za celo življenje, na drugi strani so v drugem romanu liki precej povprečni ljudje z vsakdanjimi težavami sedanje generacije.

Stičišče *Camere obscure* in *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta* je še prelomni dogodek tik pred koncem romana. V prvem romanu je to eksplozija, ki je pravzaprav skupinski samomor in umor naključnih ljudi. V drugem romanu predstavljata prelomni dogodek zabava za konec sveta, na kateri je dovoljeno vse, in smrt očeta osrednjega literarnega lika. To sta ključna trenutka v romanih, ki povzročita razvoj obeh glavnih literarnih likov. Prvi dobi zgodbo, ki jo uporabi za svojo knjigo, drugi spozna, da ni nujno, da je njegova naslednja poteza to, kar okolica pričakuje od njega, ampak ima na voljo neskončno možnosti.

VIRI

- Gazvoda, Nejc, 2006: *Camera obscura*. Novo mesto: Založba Goga.
- Gazvoda, Nejc, 2009: *V petek so sporočili, da bo v nedeljo konec sveta*. Ljubljana: Študentska založba (zbirka Beletrina).

LITERATURA

- Ciglencečki, Jelka, 2006: Nejc Gazvoda: *Camera obscura*. Ljubljana: Sodobnost, let. 70, št. 6, str. 830–832.
- Duša, Zdravko, 2006: *Reality show* (spremna beseda). Novo mesto: Založba Goga. 213–217.
- Kenda, Jakob K., 2009: *Fantazijska književnost: Očrt teorije žanra in njegovega sodobnega modela*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kramberger, Nataša, 2009: *Dolgometražna verižica in pajki na hajki* (spremna beseda). Ljubljana: Študentska založba (zbirka Beletrina). 287–294.
- Museums: Ivan Skvarča: (borec celjske čete)
URL: <http://museums.si/sl/collection/object/9206/ivan-skvarca-borec-celjske-cete>
(Dostop: 25. 4. 2014).
- Pirc, Vanja, 2013: Nejc Gazvoda, filmski režiser in pisatelj: Eden ključnih portretistov mlade generacije. *Mladina*, št. 41 (11. 10. 2013). URL: <http://www.mladina.si/149276/nejc-gazvoda-filmski-reziser-in-pisatelj/> (Dostop: 25. 4. 2014).
- Zupan Sosič, Alojzija, 2003: *Sodobni slovenski roman ob koncu stoletja: Zavetje zgodbe*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (zbirka Novi pristopi).
- Zupan Sosič, Alojzija, 2006: *Robovi mreže, robovi jaza: Sodobni slovenski roman*. Maribor: Študentska založba Litera.